

1575/a.

JAROSLAV NEBESÁŘ

NOVÉ CESTY ÚVĚRU

Veřejné investice a jejich financování

KNIHOVNA
VYSOKÉ ŠKOLY EKONOMICKÉ
V PRAZE

1935

ČIN • PRAHA

Úvod

Tato knížka je určena potřebám dne a sleduje tedy cíle praktické.

Zabývá se především otázkou, zda dosavadní literatura o krisích podává už nějaké objektivní východisko pro řešení problému financování veřejných investic. Její úvahy míří k problému úvěrové expanse, jako k hlavnímu prostředku financování investic; tato úvěrová expanse vrcholí v pojmu čistého úvěrového financování.

Má-li být zjednáno jasno o otázkách praktických, nutno jít hluboko do teorie.

Na otázku, zda lze už v dosavadním myšlení, věnovaném krisi, najít aspoň záblesk objektivního řešení, odpovídám si tím způsobem, že vybírám a konfrontuji, ve vztahu k své ústřední ose úvah, pět směrů myšlení, jinak velmi odlehlých, vycházejících ze zcela různých předpokladů. V tomto postupu, srovnávat nejdisparátnější směry myšlení, vidím důležitou pomůcku kontroly. Pozoroval jsem, že nejvíce zmatků vyvolává, jestliže jednotlivci, studující problémy krise, pohybují se stále v jednom určitém kruhu myšlení. Pak také všechny polemiky mezi zástupci jednotlivých směrů a různých okruhů myšlení nezbytně mají ráz babylonského zmatku, v kterém každý mluví s druhým nesrozumitelnou řečí čili, jak říkají Němci: aneinander vorbei. Konfrontací jednostranných dogmatických soustav můžeme dojít k hlediskům kritičtějším.

Bylo už proneseno mnoho stesků na chaotický stav vědy národohospodářské. Že chaos jest, nedá se popírat, a není pochyby, že musí být vykonána

ještě veliká práce, aby se chaos odstranil. Už jenom zmatek terminologický je veliký; co na příklad zaviňuje mnohoznačnost slova »kapitál«!

Přes tento nedostatek jsem však přesvědčen, že není důvodu k tomu, co Durbin označuje slovy »giant despaire«. Není třeba si zoufat, že myšlenkový aparát lidský není s to, aby zvládl komplikovanost a rozmanitost živé skutečnosti. Není proto důvodu utíkat se k náladě, že nikoli věda, nýbrž intuitivní státník, po případě diktátor jedině může roztít gordický uzel krisového zmatku. Není také důvodu spoléhat se, že zbývá jen »fenomologické« vniknutí do podstaty věci. Jsem přesvědčen, že myšlenková práce, věnovaná problému krisí, nebyla vynaložena nadarmo a že se už zřetelně rýsují obrysy nového řešení vědeckého.

Směry myšlení, které jsem srovnával po té stránce, k jakým závěrům vedou v otázce úvěrové expanse, jsou tyto:

1. Směr vycházející z Macleoda a užívající označení »nové úvěrové teorie«.

2. Universalistický směr školy Spannovy.

3. Myšlení, která jsou charakterisována tím, že řeší krisi reformami mechanickými; z obsáhlé skupiny vybral jsem návrhy Milhaudovy.

4. Názory získané kolektivním studiem skupiny, kterou charakterisují jako skupinu teoretických skeptiků, pro význam, který teoretický skepticism jako kontrolní pomůcka má.

5. Názory školy kvantitativní; podávám je na základě nedávno vydaného spisu Durbinova (The Problem of Credit Policy), který pokládám za velmi charakteristický.

Došel jsem k přesvědčení, že všechny tyto různé školy a metody myšlení vykazují důležitou shodu

potud, že zdůrazňují úvěrovou expansi jako prostředek k řešení krise.

Po tomto konstatování rozhodl jsem se zabývat se tím, co jmenuji největším bludem, kterým naše domácí názory na krizi jsou zatíženy. Je to blud o kapitálové chudobě, bránící investicím. Tento blud pokládám za osudný omyl, kterým trpí stejně programy stran socialistických jako nesocialistických.

Ve své práci se snažím odůvodnit přesvědčení, že jediný ústřední problém dnešní doby je problém financování veřejných investicí. Při tom se obmezuji na výklad teoretický a úmyslně se vyhýbám tomu, činit sám návrhy konkrétní; přesto mé teoretické výklady k praxi směřují.

Při projednávání různých dalších bludů, kterými jsou podle mého mínění obecné názory o podstatě spoření zamořeny, byl jsem nucen letmo se dotknout problému, pokud naše doba může řešit krizi vůbec, to jest krizi danou hospodářským systémem, založeným na trhu, na funkci cen a svobodě konsumu, či pouze historickou krizi, charakterizovanou cyklickým střídáním konjunktury a deprese. Vycházím ze stanoviska, že jen první krise je neřešitelná v dané hospodářské soustavě, vlastní krise cyklické však že se odstranit dají.

Pokládám za nutné upozornit, že nejsem národohospodář z profese, a že hlavní zaměstnání mi dovoluje věnovat studiu jen poměrně málo volného času. Jedinou výhodou při tom je, že jsem se otázkami měny zabýval už velmi dlouho, od své seminární práce Revise pojmu peněz, a že jsem měl příležitost od té doby (1905) prožít všechny změny i převraty, které věda národohospodářská, pokud jde o problém peněz, v posledních třiceti letech prodělala.

Odkázán jen na volný čas, diktoval jsem své náměty přímo do psacího stroje. Jinak sotva bych byl mohl najít čas, potřebný k práci podobného druhu. Uvádím to jako omluvu celkového rázu svých poznámek, které povahu diktátu nezapírají. Tím omlouvám také jistou neurovnanost látky. Jsem si dobře vědom, že by moje poznámky měly být teprve základem práce upravenější. Protože však moje poznámky sledují konec konců cíle praktické a nynější doba je tak rozhodná, odhodlal jsem se vytisknout své úvahy v jejich formulaci dnešní, předběžné, jak cítím, zvláště jde-li o nejosudnější problémy naší doby.

Nedostatek času mě přinutil, že jsem připojil své dřívější články, publikované v časopisech Čin a Národní osvobození v letech 1933 až 1935. Dovolávám se těchto článků leckde v kontextu, a proto jejich nové otištění pokládám za vhodné. Rozhodl jsem se docela otisknout i článek, který jsem nabídl redakci Národního osvobození těsně před provedením první devalvace; článek nebyl otištěn proto, že si redakce vyžádala o vhodnosti otištění mínění jednoho z iniciátorů devalvace, který se vyslovil proti otištění. Otiskuji nyní ten článek, ne pro dokumentární zajímavost, která by obecný význam neměla, nýbrž proto, že se vyskytují právě teď snahy o devalvaci novou a že je dobře připomenout si, jak k první devalvaci došlo.

Uvádím v této knize dost literatury cizí úmyslně: většinou jde o práce u nás neznámé, opomíjené, nebo aspoň našimi odborníky neuváděné. Ze zásady píšu jen o knihách, které jsem měl sám v ruce; nikde necituji z druhé ruky. Rozumí se, že nemá smyslu chtít snad nepřehlednou spoustu prací o krizi vyčerpat. Není to vůbec možné.